

MIHAI ROTEA

Comuna Pălatca (fig. I/1) este situată la aproximativ 40 km. est de municipiul Cluj-Napoca. Geografic ea se plasează în cuprinsul Câmpiei Transilvaniei. Punctul „Togul lui Mândrușcă“ este o terasă inferioară, în panta lină, aflată la confluența a două pâraie. Stațiunea, semnalată prin cercetări de suprafață de prof. O. Feneșan, a fost investigată sistematic (4 campanii de săpături) începând cu anul 1991. Suprafața totală cercetată este de 365 m².

Stratigrafia sitului (fig. I/3) este următoarea: un strat de humus actual de 0,15-0,25 m; un altul cu grosimea de 0,25—0,35 m, cu vestigii arheologice abundente, de culoare brun-cenușie, granulație medie; urmează un strat cu grosimea de 0,70—0,80 m, de culoare cafenie, cu nervuri de lut și calcar sfărâmat și cu rare fragmente ceramice; în fine, un strat de lut nisipos, steril din punct de vedere arheologic.

Materialul arheologic este format cu precădere din ceramică (peste 2.100 piese), dar nu lipsesc fragmentele de chirpici, cele osteologice piesele din bronz, os ori corn. El aparține, fără excepție, epocii bronzului, mai precis perioadei târzii a acesteia, dovedind o locuire intensă, dar, se pare, nu de lungă durată. Absența structurilor amenajate se explică, probabil, prin cantonarea cercetărilor din motive obiective, în latura estică a locuirii preistorice.

Dimensiunile sitului, judecând cu precădere după materialul arheologic aflat la suprafața solului, depășesc 3.500 m².

Ceramica pe baza facturii și a tehnicii de ardere, poate fi împărțită în trei categorii: uz comun, semifină și fină. În compoziția pastei s-a utilizat ca degresant: nisip cu pietricele, paiete de mică și materie organică, la specia de uz comun; nisip fin, paiete de mică, materie organică, chiar mici pietricele la specia semifină și fină. Culoarele dominante sunt cărămiziu, cafeniu, brun și negru. Pereții recipientilor, la speciile semifină și fină, sunt atent neteziți și acoperiți cu slip lustruit.

Absența unor complexe închise, care să asigure unitatea materialului ceramic, ne determină să nu stăruim, deocamdată, asupra lui, chiar dacă din punct de vedere al facturii el este unitar. Formele și ornamentele aparțin repertoriului general a ceea ce am denumit ca descoperiri de tip Bădeni III — Deva (entitate culturală de sinteză, marcând debutul perioadei târzii a epocii bronzului, în spațiul arcului de est al Carpaților Occidentali¹).

Străchinile — forma cea mai frecvent descoperită — sunt simple sau lobate. Cele simple (fig. II/1, 4, 7, 9, 10; III/2; IV/11), de dimensiuni mici, mijlocii ori mari, au adesea marginea rotunjită sau teșită, gâtul scurt și corpul ușor profilat. Decorul constă din caneluri de diferite tipuri, benzi incizate hașurate oblic, șiruri de impresiuni triunghiulare, circulare ori ovale, spirale colțuroase realiza-

¹ M. Rotea, în *Apulum*. XXXI. 1994, p. 39—57, cu bibliografie.

te în tehnica împunsăturilor succesive late și meandre umplute cu împunsături simultane. Cele lobate (fig. II/8 ; III/8 ; IV/12), prevăzute uneori cu două tortițe tubulare, sunt sumar decorate (alveolate izolate, șiruri de impresiuni, butoni) fiind mai degrabă influențe tumulare, decât moșteniri Wiitenberg.

Ceștile și cămile (fig. II/2, 3 ; III/9) au toarta suprainălțată, corpul tronconic ori profilat ; sunt decorate cu meandre umplute cu impresiuni simultane, caneluri și proeminențe mărginite de caneluri, în acest ultim caz fiind de tradiție Otomani.

Castroanele (fig. IV/7, 9) sunt tronconice, de dimensiuni mici și mijlocii, și adesea nedecorate.

Cantarosul (fig. III/3) este o apariție rară (3 piese), tortițele au secțiune variabilă, fiind, evident, o formă din repertoriul culturii Noua. Tot din mediul acestei culturi provin și numeroasele oale sac, ce-și păstrează și decorul specific (fig. III/4 ; IV/1).

Toate aceste forme sunt acompaniate de un număr mare de borcane (fig. IV/3, 6), amfore (fig. III/6) și oale de diferite tipuri (fig. IV/2). Nu putem omite nici strecurătorile ori cuptoarele portative.

De asemenea, menționăm prezenta : unor „capete de băț“ (fig. V/5), fusaiole (pl. V/6) roțițe de care miniaturale ori greutăți pentru războiul de țesut, a unor piese din silex sau fragmente de topoare din piatră și a unui omoplat crestat.

Trei piese majore din bronz completează inventarul descoperirilor. În primul rând, este vorba de un ac cu patru protuberanțe (fig. V/3) aflat în anul 1992, în suprafața C II, caroul A₁, la —0,35 m. Piesa, bine păstrată, are lungimea de 14,1 cm. Partea superioară este perforată longitudinal în vederea introducerii unui fir, care să asigure o prindere eficientă.

Acele de acest tip sunt atribuite indeobște culturii Noua și dateate în Br. D². A doua piesă a fost descoperită în anul 1995 cu ocazia efectuării arăturilor de toamnă, la aproximativ 25 m de colțul nord-estic al suprafeței amintite. Este vorba de o piesă masivă (2,260 kg.), de formă cilindrică, prevăzută cu o perforație longitudinală ce-i străbate cea mai mare parte a corpului (fig. V/1). Suprafața exterioară este brăzdată de o tăietură puțin adâncă, cu lungimea de 5,7 cm, reprezentând probabil o marcă de meșter. Partea opusă performanței este înclinată și netedă, fie datorită turnării, fie datorită utilizării. Având în vedere caracteristicile piesei, cel mai probabil pare a fi vorba de o nicovală, utilizată atașată pe un suport de lemn sau corn. Totuși, viitoare analize vor putea clarifica problema funcționalității ei, atâta vreme cât noi nu cunoaștem analogii apropiate. Ultima piesă a fost aflată cu mulți ani în urmă, la aproximativ 50 m de limita nordică a sitului, la baza unei terase înalte. Socotită multă vreme pierdută de descoperitor (proprietarul terenului, Șt. Mândrușcă) a fost regăsită întâmplător în anul 1995 și donată muzeului nostru. Este vorba de o turtă din bronz (fig. V/4) în formă de semicalotă, cu greutatea de 2,150 kg., diametrul de 11,7 cm și înălțimea maximă de 3,8 cm.

Bogatul și variatul material arheologic de la Pălatca — „Togul lui Mândrușcă“ ridică și rezolvă prin caracteristicile sale numeroase probleme pe care, însă, le vom detalia cu alt prilej.

² K. Horedt, în *Materiale*, I, 1953, p. 803, 808, fig. 13 ; I. Băder, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei*, București, 1978, p. 100, cu bibliografia.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES A PALATCA — „TOGUL LUI MÂNDRUȘCĂ“. OBSERVATIONS PRÉLIMINAIRES

(Résumé)

L'auteur présente d'une manière sommaire les découvertes archéologiques récentes dans le site de Pălatca — „Togul lui Mândrușcă“. L'établissement préhistorique semble appar-

nir à la période tardive de l'Âge du Bronze, plus précisément aux trouvailles de type Bădeni III — Deva.

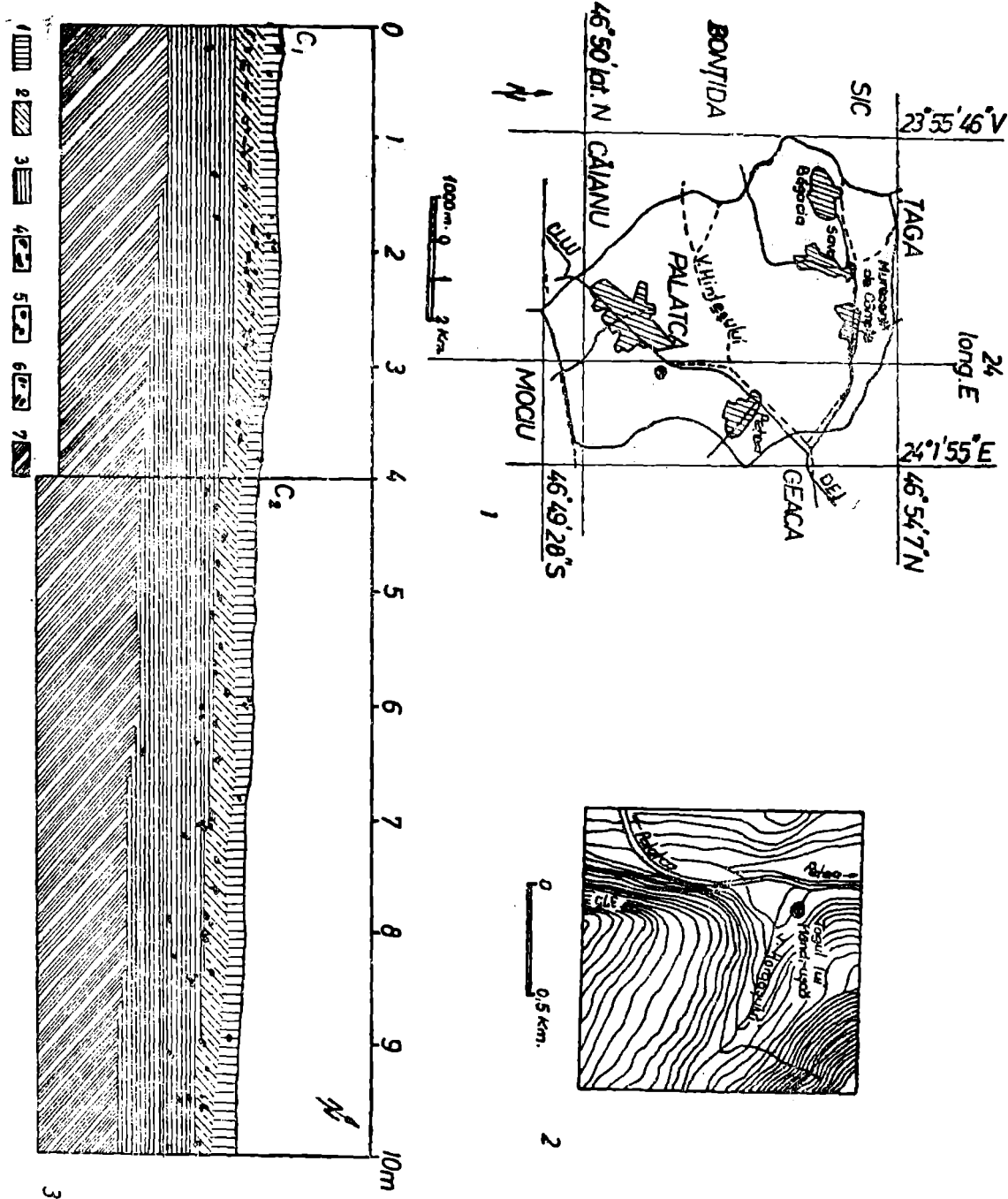

Fig. 1. Palatca — „Togul lui Mândrușcă“, 1, 2. Situația geografică. 3. Situația stratigrafică.

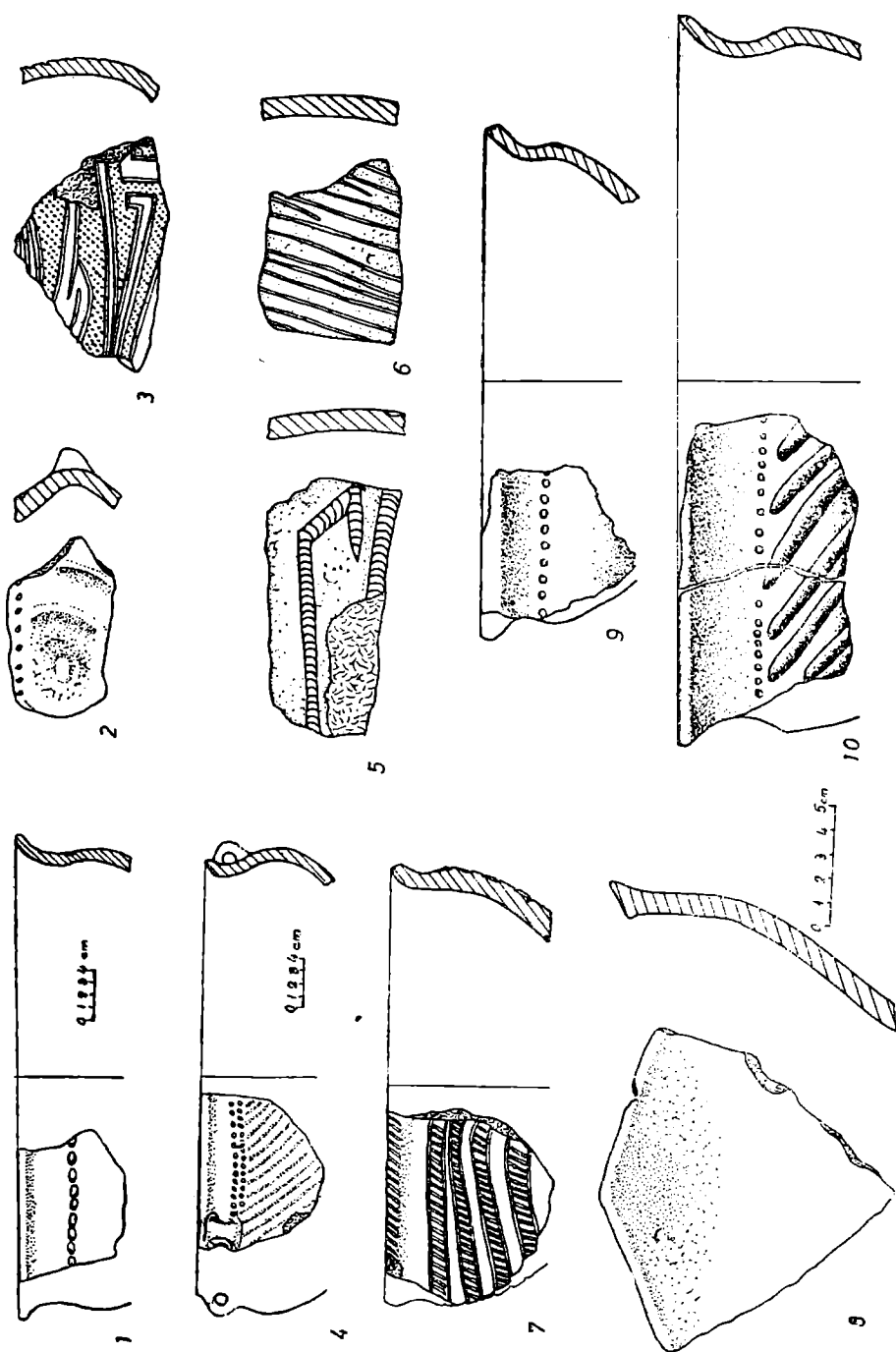

Fig. II. Palatca — „Togul lui Mândrușcă“. Ceramică.

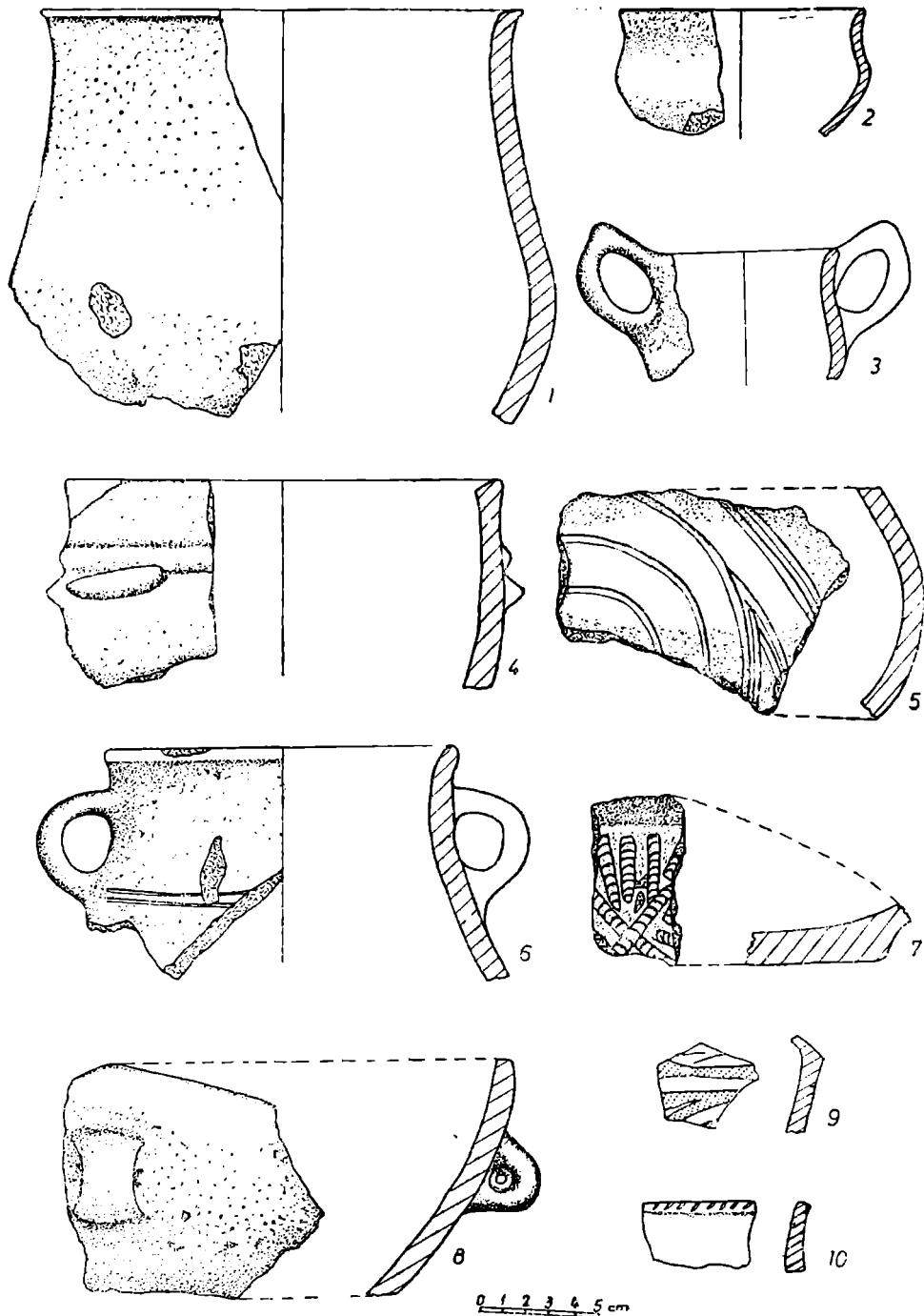

Fig. III. Palatca — „Togul lui Mândrușcă“. Ceramică.

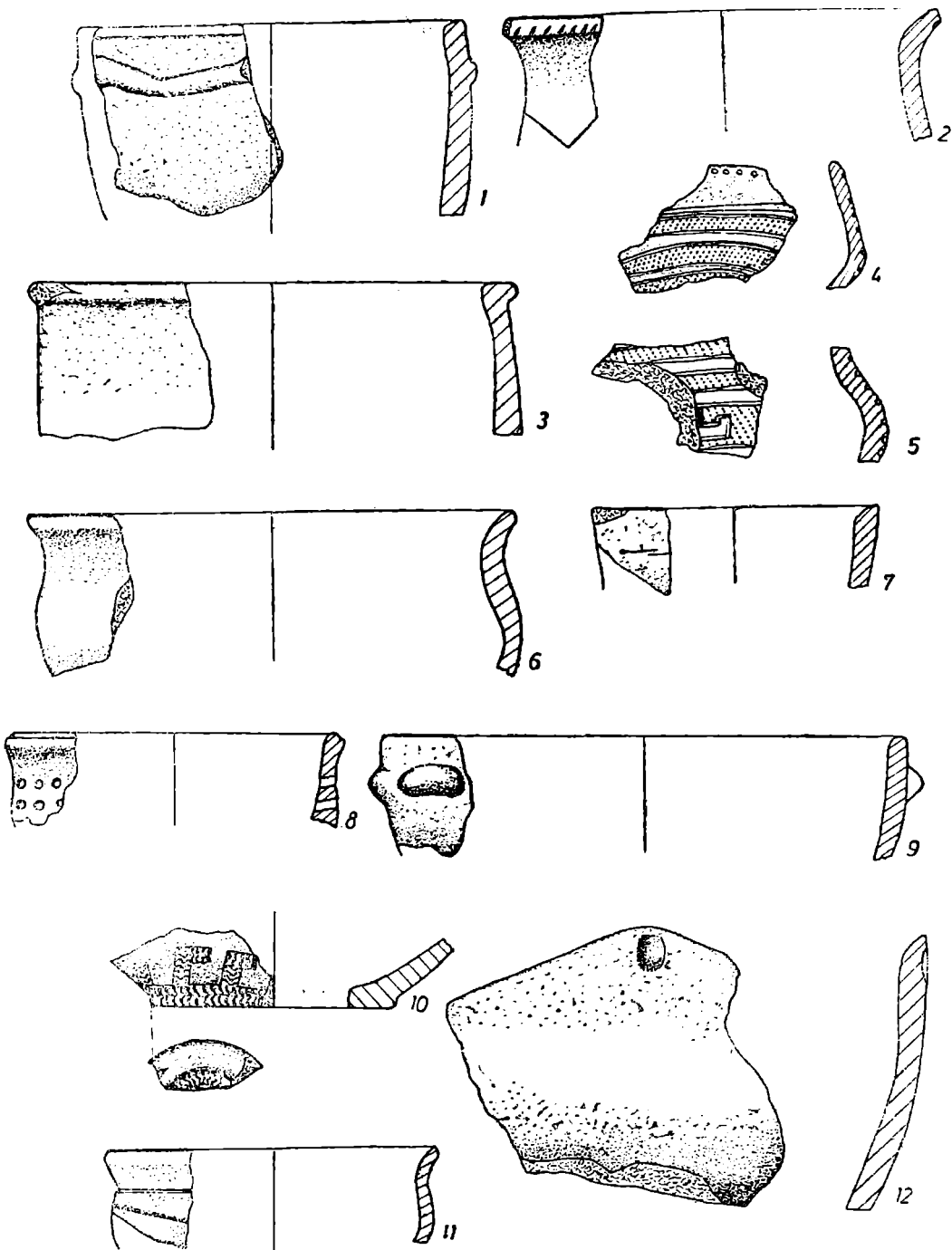

Fig. IV. Palatca — „Togul lui Măndrușcă”. Ceramică.

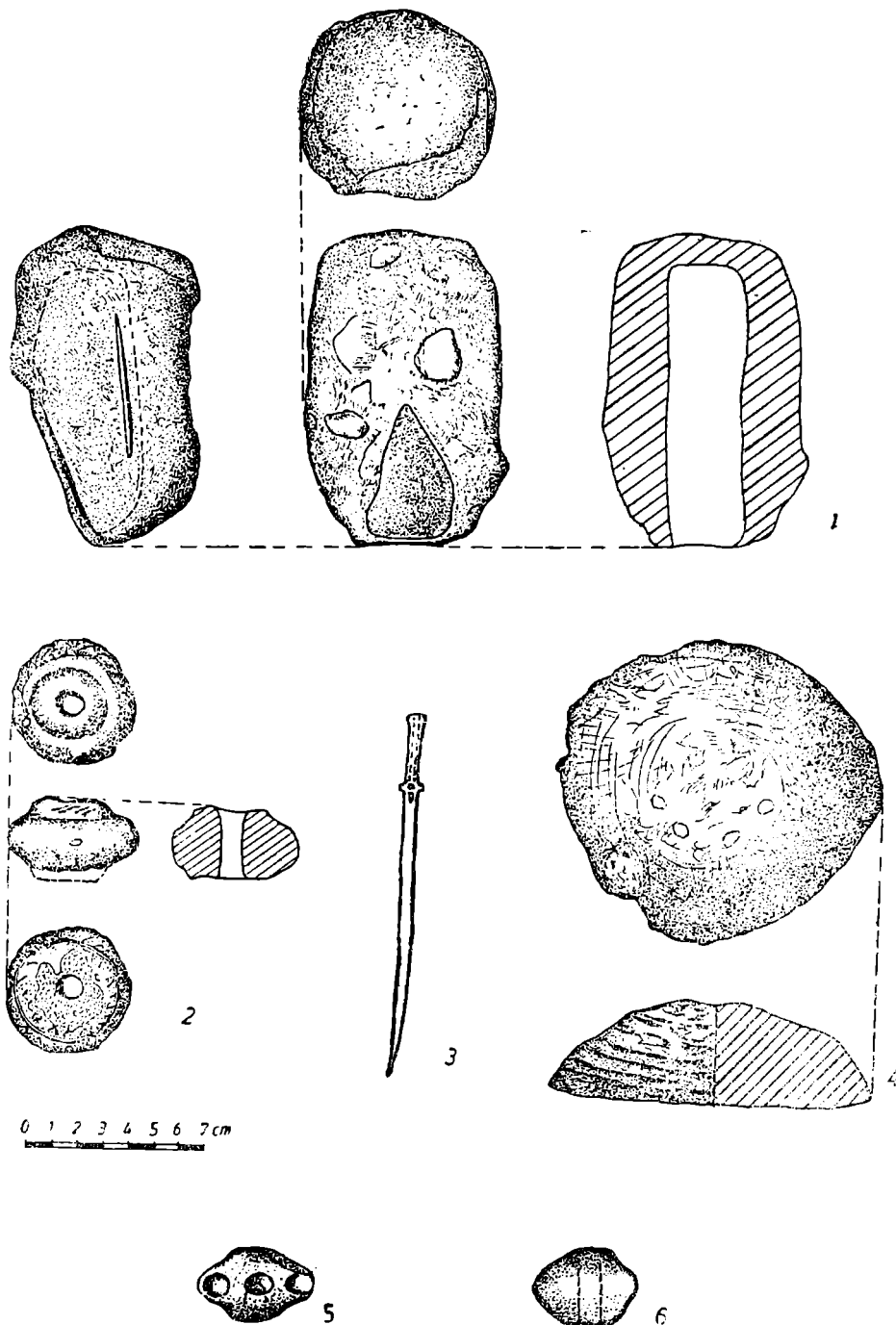

Fig. V. Palatca — „Togul lui Mândrușcă”. 1, 3, 4 — Piese din bronz ; 2, 5, 6 — Piese din lut ars.